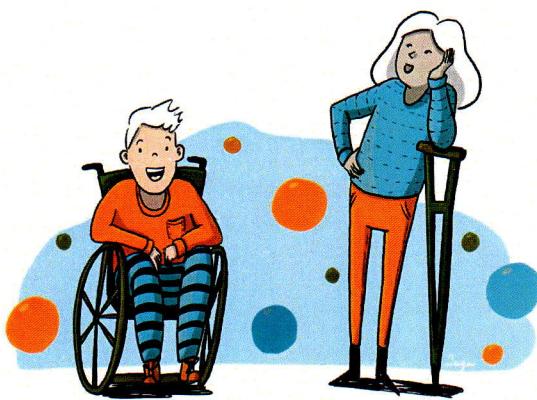

УДРУЖЕЊЕ ПАРАПЛЕГИЧАРА МАЧВАНСКОГ ОКРУГА

**БОНТОН
ПОНАШАЊА ПРЕМА
ОСОБАМА СА
ИНВАЛИДИТЕТОМ**

КОНВЕНЦИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА О ПРАВИМА ОСОБА С ИНВАЛИДИТЕТОМ

Члан 10.

Право на живот Државе потписнице поново потврђују да свако људско биће има урођено право на живот и предузеће све потребне мере како би осигурале да особе са инвалидитетом уживају ово право на једнаким основама са другима.

БОНТОН У СВАКОДНЕВНОЈ КОМУНИКАЦИЈИ СА ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Не тако мали број људи осећа се помало збуњено и затечено при комуникацији са особом која има неки вид инвалидитета. Многи се боје погрешних речи или поступака којима би можда нехотице повредили свог саговорника/цу. Чак и саме особе са инвалидитетом када се нађу у друштву особе која има другу врсту инвалидности, могу да се осете помало збуњено. И све ово је нормално и људски, јер већина људи се није често сусретала са особама са инвалидитетом па је и сасвим разумљиво што се овако осећају. Управо са жељом да се олакша свакодневни живот особа са инвалидитетом и унапреди њихова друштвена укљученост, као и да се људи подстакну на контакте без страха, направљен је бонтон за свакодневну комуникације са особама са инвалидитетом.

Приликом разговора са особом са инвалидитетом, најважније је да усмеримо пажњу на особу, а не на њен инвалидитет. Инвалидитет је само једна од својстава личности, као што је то на пример висина или боја очију, и никако не одређује саму особу.

Пристојно је и нормално да се рукујемо са особом са инвалидитетом, а то треба учинити и када особа има ограничение могућности покрета руке, користи протезу или је слепа.

Када смо у друштву особе са инвалидитетом, треба да будемо природни и непосредни. Нема разлога за претераном љубазношћу, исказивањем сажаљења или устручавањем и нелагодом.

Сваки вид избегавања или игнорсања особе са инвалидитетом је облик скривене дискриминације. Избегавање директне комуникације, скретање погледа и окретање леђа особи су знаци непоштовања и одбацивања и могу повредити њену личност и достојанство.

ОСНОВНИ ПОЈМОВИ

- Особа са инвалидитетом означава особу која има дугорочна физичка, психо-социјална, интелектуална или чулна оштећења која у интеракцији са разним препекама могу ометати пуно и ефикасно учешће те особе у друштву на једнакој основи са другима.
- Приступачност подразумева приступ, равноправно са другима, физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама, укључујући информационе и комуникационе технологије и системе, као и другим погодностима и услугама које су отворене односно које стоје на располагању јавности, како у урбаним тако и у руралним срединама. Приступачност карактерише свако место, ствар, услугу којој особа са инвалидитетом може лако прићи, у њу ући, њоме руковати, у њој учествовати, или је користити без опасности, самостално и са достојанством (на пример: место, зграда, радно окружење, служба/услуга или програм).
- Инклузија подразумева да се особе са инвалидитетом укључују у токове свакодневног друштвеног живота. Инклузивни модел, као и социјални, означава прихватање свих чланова друштвене заједнице у све токове друштва, без баријера, уз очување сопственог интегритета.
- Дискриминација по основу инвалидитета подразумева сваку разлику, искључивање или ограничење на основу инвалидитета, што има за циљ или ефекат нарушења или поништења признавања, уживања или вршења, равноправно са другима, свих људских права и основних слобода у политичкој, економској, друштвеној, културној, цивилној или било којој другој области. (Из Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом и других докумената)
- "Разумно прилагођавање" означава неопходно и адекватно модификовање и усклађивање којим се не намеће несразмерно, односно непотребно оптерећење, тамо где је то у конкретном случају потребно, како би се обезбедило да особе са инвалидитетом уживају, односно остварују равноправно са другима сва људска права и основне слободе.
- „Дизајн за све“ или „универзални дизајн“, је дизајн који поштује људска права, различитост, којим се омогућава социјална инклузија и једнакост свих. Универзални дизајн означава дизајн производа, окружења, програма и услуга које користе сви, у највећој могућој мери, без потребе прилагођавања или специјалног дизајнирања. "Универзални дизајн" не искључује помоћна средства за одређене групе особа са инвалидитетом тамо где је то потребно.

ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ СУ- ЉУДИ

Основна цивилизацијска тековина света од половине XX века је да су сви људи једнаки у правима и обавезама. То значи да све особе с инвалидитетом имају једнака права као и остали грађани, без обзира на начин на који та права остварују – уз аистенцију, прилагођавање, с више труда и слично.

УЬИ У МОЈЕ ЦИПЕЛЕ

Најбољи начин да разумете како се особа с инвалидитетом осећа и шта очекује у одређеној ситуацији јесте да на тренутак будете у њеној кожи, замисливши како би вами било да сте у истој позицији. Онда је много једноставније и наћи решење за нешто што се дешава у вашој непосредној близини.

СТЕРЕОТИПИ О ИНВАЛИДИТЕТУ

У свакодневном животу се сусрећемо са много стереотипа о инвалидитету, као о казни или дару од Бога, личном терету, недостатку, осиромашењу живота. Инвалидитет је различитост, у складу са схватањем људских права и зато му једина препрека могу бити само погрешно научени ставови.

КО ПИТА – НЕ СКИТА

Жеља и порив да особи са инвалидитетом будете од помоћи, често резултирају погрешним начином на који помажете. Зато је најбоље да питате како некоме ко има инвалидитет можете помоћи. Особа која не види може да се креће самостално уз мало подршке и навођења, особа која користи колица сигурно има механизам за превазилажење баријера у којем се осећа сигурно, особа која не чује најбоље ће вас разумети ако станете испред ње и говорите уобичајено, како би читала с ваших усана. Особама с инвалидитетом увек постављајте једноставна питања и имајте стрпљења да сачекате одговор.

ОД ИНВАЛИДИТЕТА СЕ НЕ ОЗДРАВИ

Инвалидитет је трајно стање, чије су последице мање или веће, лакше или теже. Инвалидитет је оштећење организма које у интеракцији са околином ствара потешкоће у равноправном учешћу. Инвалидитет може бити последица незгоде, болести, повреда на раду или трајних оштећења, али у највећем броју случајева – за њега нема лека, само механизама за лакше свакодневно функционисање.

ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ СУ СУБЈЕКТИ, А НЕ ОБЈЕКТИ ДЕШАВАЊА

На исти начин на који је некултурно о људима који су присутни разговарати у трећем лицу, тако је неприхватљиво обраћати се људима који су пратња особи са

Ако особа отежано говори, треба да је слушамо са додатном пажњом. Ако нисмо разумели шта је рекла, треба да је замолимо да понови. Не треба да се претварамо да смо је разумели или да завршавамо реченицу уместо ње

Када се поздрављамо са слепом или слабовидом особом, коју не срећемо често, треба да јој се представимо и кажемо где смо се упознали да бисмо јој помогли да нас препозна. Ако нудимо помоћ у кретању, треба јој понудити да се ослони на нашу руку или раме.

Глуво-слепе особе нас могу разумети једино путем додира. Ако се некада нађемо у ситуацији да комуницирамо са особом која има ову врсту инвалидитета, успоставићемо контакт са њом исписивањем великих писаних слова на њеном длану.

Када разговарамо са особом која има интелектуални инвалидитет пожељно је да користимо кратке и јасно формулисане реченице. Такође, не треба да употребљавамо речи и изразе који су двосмислени, страног порекла, сувише стручне и апстрактне термине.

Ако разговарамо са особом оштећеног слуха, треба да причамо полако и да лицем будемо директно окренути ка њој, јер ће јој наш израз лица и покрети усана помоћи да нас разуме. Нема разлога да вичемо, или да говоримо особи у уво. Ако ипак нисмо сигурни да нас је разумео/ла -можемо да напишемо поруку.

Када особи са инвалидитетом објашњавамо пут, морамо да мислимо на ствари као што су: удаљеност, приступачност, где су тротоари који имају рампе на прелазима и траке за слепе, где постоје звучни семафори, које установе/зграде имају постављене рампе и слично. Укратко треба да водимо рачуна о свим факторима и физичким препрекама које могу ометати односно олакшати кретање особа са инвалидитетом.

Децу не треба спречавати да постављају питања особи са инвалидитетом о њеним ортопедским помагалима – колица, ходалице, штаке, протезе, штапови. Отворен разговор помаже да се разбију и премосте предрасуде које произишу из страхова или заблуда, а који се базирају управо на незнану и недовољној информисаности.

Кад се особа која користи колица „пребаци“ из њих у аутомобил или на столицу, клупу, кревет и слично, не треба мицати колица изван њеног дохвата. Ако се ипак морају померити из неког разлога, треба да питамо за мишљење особу која користи колица. Исто се односи и на особе које користе ходалице и штаке.

Не мислимо о људима са ортопедским помагалима као о болесницима. Оштећења која узрокују немогућност кретања могу настати и без појаве болести. Неки од разлога коришћења ортопедских помагала могу бити: оштећење кичмене мождине, можданi удар, ампутација, мишићна дистрофија, церебрална парализа, склероза

мултиплекс, дечја парализа, болести срца, тежи облици реуматичних појава и још много других узрока при оштећењу органа за кретања.

Употреба ортопедских помагала није трагедија. Као што кратковидим или далековидим људима наочаре помажу да коригују вид, исто тако ортопедска помагала која су добро опремљена и одабрана, заправо пружају слободу кориснику, као и могућност кретања и пуног ангажмана у животу.

Помагала као што су штаке, штап или колица особе са инвалидитетом можемо да диримо само ако смо за то били замољени. Не наслањајмо се на инвалидска колица, она су део интимног простора особе која их користи.

Не миловати пса водича док је на „радном mestu“. Ако то желимо, увек питајмо власника за дозволу. Такође, треба омогућити несметан приступ и улаз псима водичима у јавним институцијама и у превозним средствима.

Лична питања о инвалидитету или његовим узроцима не треба да постављамо особи са инвалидитетом ако с њом нисмо близки. Неке особе су спремне да врло отворено говоре о свом инвалидитету, чак и пред непознатим људима, али некима од њих то може бити непријатно, па из тог разлога треба бити обазрив и поштовати њихова осећања и одлуке.

Треба бити толерантан и стрпљив у опхођењу са особама са инвалидитетом јер некима од њих може требати више времена да обаве неку радњу или нешто кажу. Иако су понеке принуђене да неке активности раде спорије, особе са инвалидитетом могу бити врло ефикасне и успешне у многим пословима.

Особе са инвалидитетом имају право на гешку. Као и сви људи, и особе са инвалидитетом могу да погреше и то ни на који начин није последица њихове инвалидности, већ одраз наше „несавршене“ људске природе.

Не хвалимо претерано особу са инвалидитетом због обављања нормалних животних радњи или одређених послова. Ако особа има неку врсту инвалидитета, то никако не значи да су све њене функције и способности тиме погођене. Особа која је, на пример, у колицима или је слепа може са лакоћом научити лекцију или написати добар текст, јер њене интелектуалне способности нису нарушене врстом инвалидности коју има.

Када чекамо у реду треба да уступимо своје место или да се потрудимо да тешко покретна особа одмах дође на ред. Неким особама са инвалидитетом може бити физички напорно чекање у дугим редовима, а особе са аутизмом могу бити узнемирене.

Приликом вожње у јавним превозним средствима уступимо своје место особама са инвалидитетом. Помозимо им увек и при уласку и изласку из аутобуса, воза, трамваја, авиона. Поштујмо возаче са инвалидитетом. Када у саобраћају сусретнемо возило означеног "инвалидским знаком", повећајмо размаљ, смањимо брзину вожње и повећајмо опрез. Уважимо њихову спорост у обављању радњи. Не паркирајмо се на паркинг места која су означена "инвалидским знаком".

Од нас се не очекује да показујемо сажаљење према особама са инвалидитетом. Према њима се понашајмо као према једнакима, јер оне то и јесу.

3 ДЕЦЕМБАР - МЕЂУНАРОДНИ ДАН ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Од свог оснивања 1945. године, Уједињене нације (УН) су показале своју посвећеност ка стварању инклузивних, приступачних и одрживих друштава и заједница - нарочито са усвајањем Универзалне декларације о људским правима 1948. године. УН је у средсредио своју пажњу на промовисање добробити и благостиља људи који живе са инвалидитетом, а 1992. године је позвао на прослављање Међународног дана особа са инвалидитетом који ће се одржавати 3. децембра сваке године. Међународни дан особа са инвалидитетом није у власништву УН-а – тај дан је у власништву сваког од нас: људи, организација, агенција, доброволних организација - од којих сви имају кључну улогу у препознавању и решавању дискриминације, маргинализације, искључивања и неприступачност с којом се суочавају многи људи са инвалидитетом. Међународни дан особа са инвалидитетом је један дан на међународном календару, али он симболизује акције које треба да спроводимо сваки дан, како би се створиле разнолике и прихватљиве заједнице.

- Публикацију „БОНТОН ПОНАШАЊА ПРЕМА ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ“, у име Удружења параплегичара Мачванског округа, припремио, Аца Перић.
- Илустратација насловне стране: Драгана Радановић, након завршених студија Анимације и визуелних ефеката на Академији уметности у Новом Саду, радила у Радио-телевизији Војводине до 2017. године, а потом наставила школовање у области стрипа на докторским студијама при КУ Лувен Белгији. (www.draganaradanovic.com)